

TSAMAISO YA AKHAONTO YA HAO YA MONGAMOSEBETSI

Ke sefe se setjha?

16 Motsheanong 2019 - Diphetoho tse Setlankaneng sa Akhaonto

Ka la 26 Mmesa 2019 re tsebisitse ka diphetoho tsa Setlankana sa Akhaonto sa Makgetho a Meputso (SOA) ka sepheo sa ho arabela ditlitlebo tse fumanweng ho tswa ho beng ba mesebetsi ka diphoso tse etsahalang ho SOA.

SOA e bontsha balanse le ditransekshene tse tletseng tsa selemo sa lekgetho tsa Lekgetho la ho Lefa ha o ntse o fumana moputso (PAYE), Levi ya Ntshetsopele ya Boitsebelo (SDL), Letlole la Inshoreense ya ho se sebetse (UIF) mmoho le Lekgetho la Kgothatso ya Khiri (ETI).

Sepheo ka setlankana sena ke ho fa mongamosebetsi kakaretso ya ditransekshene tsa ditjhelete tsa makgetho a fapaneng a meputso le hore qetellong beng ba mesebetsi ba kgone ho tlatsa le ho romela Ditsebahatso tsa Beng ba Mesebetsi tsa Tsepamiso ya Dibuka habedi ka selemo.

Ho netefatsa hore lesedi le ka hara setlankana le hlakile le hore le a utlwahala, re lokisitse tsela eo ka yona ditransekshene tsa ditjhelete di hlahellang ka yona. Tse ding tsa dintlafatso tsa bohlokwa di akareditse tsena:

- Ditlhaloso di ile tsa ntlafatswa hore beng ba mesebetsi ba be le kutlwisiso e ntlafetseng ya mefuta e mmedi ya ditransekshene tse hlahellang, ke hore ditransekshene tsa sekoloto le tseo e sang tsa sekoloto
- Ditransekshene tsohle tsa sekoloto jwale di behiilwe mmoho mme di hlophilwe ho latela letsatsi la transekshene ntle feela le ditransekshene tseo e seng tsa sekoloto tsa matsatsi a pejana ho letsatsi la pele la nako
- Ho eketswa ha nomoro ya rasiti bakeng sa ditefo le dijenale ho tla dumella beng ba mesebetsi ho tseba ditefo ka ho ikgetha le ho di tsepamisa le ditlankana tsa bona tsa banka
- Ditransekshene tsa ETI tse se nang kgahlamelo akhaontong ya PAYE, di bokelletse mmoho mme di tla hlahella ka tlase ho Setlankana sa Akhaonto.

Akhaonto ya Mongamosebetsi ke eng?

Tsebahatso ya kgwedi ka nngwe ya mongamosebetsi (EMP201) le metjha ya ho lefa e neha beng ba mesebetsi ditsela tse sebetsang hantle, tse bonolo tsa ho tsamaisa diakhaonto tsa bona tsa Pay-As-You-Earn (PAYE), Skills Development Levy (SDL), le Unemployment Insurance Fund (UIF). Nakong ya ho feta, beng ba mesebetsi ba ne ba lokela ho kopa basebetsi ba Ditshebeletso tsa Lekgetho tsa Afrika Borwa (SARS) hore ba ba etsetse ditefo tsa kabo botjha mmoho le ditokiso. Ho kenngwa tsebetso ha EMP201 mmoho le diphetoho tsa tefiso di ikemiseditse ho thusa beng ba mesebetsi hore ba kgone ho itsamaisetsa le ho jara boikarabelo ba ho nepahala le ho fella ha diakhaonto tsa bona. Ho suthiswa hona ha boikarabelo le tsepamo bo tla fihlellwa ka ho neha beng ba mesebetsi bokgoni ba ho:

- Lokisa ditsebahatso tsa bona le kabo ya ditefo ka tsebediso ya EMP201
- Ho boha diakhaonto tsa bona hore ba kgone ho bona le ho latella ditransekshene tse fosahetseng/tse siyo ka ho sebedisa Employer Statement of Account (EMPSA) le tsebetso ya ho tletleba
- Lokisa ditefo tse sa ajwang.

Botsamaisi ba diakhaonto ke ho netefatsa hore akhaonto ya hao ya ditjhelete (lekgetho) ke ya moraorao tjena le hore e nepahetse. Ka mantswa a mang, ho netefatsa hore tse mabapi le ho faelela lekgetho di hlahella hantle, ditefo di abilwe ka nepo, le hore ditjhele tsohle tsa akhaonto ya hao (ho kenyeditswe le ditokiso, tswala le dikotlo) di sebeditswe palo le ho rekotwa hantle.

Sepheo ke ho beha beng ba mesebetsi maamong a tlang ho ba kgontsha ho tsamaisa boikarabelo ba bona ba ditjhelete ka bobona, ka tsela e phethahetseng le se sebetsang.

E tobile mang?

SARS e entse hore mongamosebetsi a tsebe ho tsamaisa akhaonto ya hae ka thuso ya ditshebetso le disebediswa tse mmalwa:

- EMP201 le nomoro ya referense ya tefo (PRN) tse o kgontshang hore o fetole tsebahatso ya hao le ho aba botjha ditefo tsa hao ka mokgwa o bobebe.

- EMPSA e radilweng botjha e matlafatsang PAYE, SDL le UIF hore di be setlankaneng se le seng mmoho le ditlhaloso tse tshehetsang le dinoutsu hore o tsebe ho toloka se ngotsweng ha bonolo
- Phihlello ya diakhaonto tsa hao tsa ditjhelete ka inthanete Jwale ha o kgone feela ho boha le ho tletleba ditransekshene tse entsweng diakhaontong tsa hao, jwale o boela o kgona ho di hlophisa botjha ka yona nako eo
- Ho se ho na le mokgwa wa tshebetso wa taolo ya ditaba moo o kgonang ho kena inthaneteng ho tsebisa ka diphoso kapa tse sa akaretswang akhaontong ya hao tseo o sa kgoneng ho di lokisa ka bowena kapa tseo a ratang ho tletleba ka tsona, mmoho le tsela ya ho beha leihlo tswelopele e etswang ke SARS ho rarolleng bothata ba hao.

Botsamaisi ba akhaonto bo lokela ho ba ntho ya ka potlako, e bobebe ebang o sebedisitse PRN ka nepo hao faela le ha o lefa EMP201 ya hao.